

Riktlinjer för uppdragsutbildning vid Linköpings universitet

Inledning

Universitetet har med stöd av förordningen (2002:760, ändrad 2007:424 och 2010:1779) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor rätt att bedriva sådan utbildning inom ramen för de närmare bestämmelser som anges i förordningen (bilaga 1). Med stöd av nämnda förordning har Högskoleverket meddelat kompletterande föreskrifter (bilaga 2). Enligt 1 § sist-nämnda föreskrifter skall ett universitet fastställa riktlinjer för sin uppdragsutbildning, något som skett genom beslut den 20 september 2004. Med upphävande av nämnda beslut fastställs härmed följande riktlinjer för all uppdragsutbildning vid Linköpings universitet. De ovan nämnda förändringarna från 2007 och 2010 som nu inarbetats i riktlinjerna har inneburit dels anpassning till den s.k. Bologna-processens terminologi för utbildningen inom högskolan, dels viss utvidgning av den personkrets som uppdragsutbildningen får omfatta (en redovisning av denna personkrets återfinns nedan under avsnittet Uppdragsgivare). Vidare har en ny avtalsmall tagits fram (bilaga 3).

Definition

Uppdragsutbildning definieras av regeringen som utbildning som anordnas mot avgift från annan än en fysisk person för den som uppdragsgivaren utser. Ett universitet får bedriva uppdragsutbildning bara om den knyter an till sådan högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå som universitetet har examensrätt för. Det föreligger i övrigt inte någon nationellt beslutad begränsning i fråga om innehåll och/eller kvalitativ nivå för uppdragsutbildning. Som lokala riktlinjer skall dock gälla att uppdragsutbildning skall avgränsas från annan externt riktad kunskapsspridning genom att uppdragsutbildning dels skall innehålla inslag av examination, dels ha en minsta omfattning som svarar mot en veckas heltidsstudier. Rektor återkommer i det följande till ytterligare lokala avgränsningar.

Syften med uppdragsutbildning

Uppdragsutbildning är sedan lång tid tillbaka en etablerad företeelse inom högskolan. Den har flera syften. Ett uppenbart syfte är att komplettera den grundläggande högskoleutbildningen, så att arbetsmarknaden kan tillföras ytterligare kompetens och det livslånga lärandet främjas

genom att personella resurser som finns tillgängliga inom högskolan kan tas i anspråk, inte sällan på ett för yrkeslivet mera tillrättalagt sätt än vad som eljest är möjligt. Ett annat syfte är att genom de kontakter som uppdragsutbildningen ger upphov till föra in mera av yrkeslivets viktiga problem i den akademiska miljön som bas för utveckling av annan utbildning samt forskning. Ett tredje syfte är att ge högskolan möjligheter att utnyttja ytterligare en källa till finansiering av sin verksamhet samt erhålla underlag för ett optimalt ianspråktagande av sina samlade resurser (personal, lokaler, utrustning etc). Rätt bedriven och prissatt kan uppdragsutbildningen också innefatta arbetstid för viktig kompetensutveckling inkl. forskning.

Planering och organisation av uppdragsutbildning inom universitetet

Det är mot bakgrund av de syften som finns för uppdragsutbildningen inom högskolan angeläget att universitetet bedriver uppdragsutbildning på ett väl planerat och organiserat sätt. Eftersom de allra flesta institutioner är förhållandevis stora torde i merparten av alla fall en uppdragsutbildning kunna planeras och organiseras på institutionsnivå (inkl. centra som är knutna till viss institution). I den mån långa utbildningar (mer än 40 studieveckor) eller hela utbildningsprogram aktualiseras som uppdragsutbildning måste emellertid också fakultetsnivån spela en betydelsefull roll. Men med en sådan decentraliserad organisation som grundstruktur blir det emellertid väsentligt att åstadkomma en kompletterande samordning på annat sätt. Dessa riktlinjer och förekommande avtalsmall utgör en sådan väg till samordning.

Uppdragsutbildning på den internationella marknaden

Som nämnts ovan inrymmer en rätt bedriven och prissatt uppdragsutbildning en betydande potential för finansiering av universitetets verksamhet. Inte minst gäller detta uppdragsutbildning på den internationella marknaden, där allt fler aktörer börjat uppträda på såväl utbudssom efterfrågesidan. Det är angeläget att universitetet kan ta till vara sina möjligheter på denna marknad och därvid uppträda på ett affärsmässigt och välkoordinerat sätt. Detta innebär att om fråga uppkommer, på initiativ av anställd vid universitetet såväl som av utomstående, om uppdragsutbildning för utländsk uppdragsgivare (jfr nedan), så skall information om denna möjlighet omedelbart ges till rektor genom vederbörande prefekts försorg. Samverkan med andra universitet, svenska såväl som utländska, kan vara ägnad att stärka universitetets marknadsföring liksom kapaciteten att åta sig särskilt omfattande och komplexa uppdrag. För vissa typer av samverkan kan universitetets holdingbolag, i egen regi eller genom dotterbolag, fylla en funktion.

Avtal om uppdragsutbildning

Enligt högskoleverkets föreskrifter för uppdragsutbildning liksom enligt universitetets generella föreskrifter för externfinansierad verksamhet skall skriftliga avtal upprättas för all uppdragsutbildning. I normalfallet skall universitetets standardavtal för uppdragsutbildning användas. Vid mera omfattande eller eljest komplicerade åtaganden, t.ex. i samband med uppdragsutbildning med utländsk uppdragsgivare, kan icke-standardiserade avtal behöva tillgripas. Dessa bör upprättas av den som är ansvarig för uppdragsutbildningen i fråga men med aktivt bistånd från universitetets centrala juristfunktion. Varje avtal om uppdragsutbildning skall godkännas av dels den/de för utbildningen ansvariga (vid en institution normalt av prefekten och studierektor/kursansvarig lärare, vid en fakultet av dekanus), dels universitetsdi-

rektören. Avtalen skall diarieföras i universitetets gemensamma diariesystem samt registreras i universitetets kontraktsdatabas.

Underrättelse till Höskoleverket

Enligt regeringens förordning om uppdragsutbildning skall universitetet skriftligen underrätta Höskoleverket, när universitetet anordnar uppdragsutbildning som omfattar studier motsvarande mer än 60 högskolepoäng. Höskoleverket har i sina föreskrifter angett att underrättelsen skall lämnas, när det skriftliga avtalet är undertecknat av parterna och att en kopia av avtalet skall finnas fogad till underrättelsen. Som lokal riktlinje skall gälla att det skall ankomma på universitetsdirektören att svara för att ifrågakvarande underrättelse ges in.

Full kostnadstäckning

Enligt 5 § förordningen om uppdragsutbildning skall vid uppdragsutbildning tillämpas avgiftsförordningen (1992:191). Höskolorna får själva bestämma avgiftens storlek. Avgiften skall beräknas så att full kostnadstäckning uppnås. För att full kostnadstäckning skall anses kunna vara uppnådd skall avgiftsnivån enligt ekonomistyrningsverkets föreskrifter beräknas så att den långsiktiga självkostnaden täcks. Detta innebär att avgifterna skall sättas så att intäkterna på ett eller några års sikt täcker samtliga med verksamheten direkt eller indirekt förenade kostnader. Föreskrifterna innebär att det inte är tillåtet att bedriva uppdragsutbildning (eller annan uppdragsverksamhet) i vinstsyfte. Om uppdragsutbildningen skall kunna anses vara rätt prissatt och lämna sitt ekonomiska bidrag till universitetet, så är det därför av fundamental vikt att alla kostnader beaktas i kalkylerna, inkl. kostnader för vidmakthållande och utveckling av de anställdas kompetens i vetenskapligt och annat avseende, för avskrivning av inredning och utrustning som används i utbildningen, för lokaler och för s k indirekta kostnader på alla nivåer. Vid mera svåröverblickbara åtaganden bör också riskpremier och poster för oförutsedda kostnader ingå i anbudsunderlaget. För uppdragsutbildningen gäller dock ett i förhållande till den reguljära utbildningen lägre pålägg för indirekta kostnader, eftersom en rad kostnader som universitetet har för studenterna inte är aktuella för deltagare i uppdragsutbildning (t.ex. kostnader för rekrytering, antagning, studievägledning och studenthälsovård).

Uppdragsgivare

Att frågan om vem som är uppdragsgivare är central framgår redan av definitionen (se ovan). En fysisk person kan således aldrig vara uppdragsgivare. Detta innebär att inte heller ett företag som bedrivs som enskild firma kan uppträda som uppdragsgivare utan det måste handla om en s k juridisk person (staten, landsting, kommun, bolag av skilda slag, stiftelser, föreningar etc).

Om uppdragsgivaren är svenska staten, en svensk kommunal myndighet, ett svenskt landsting eller en motsvarande offentlig uppdragsgivare från ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), dvs EU-området jämte Norge, Island och Liechtenstein, gäller att uppdraget skall avse personalutbildning eller utbildning som behövs av arbetsmarknadsskäl eller av biståndspolitiska skäl. Uppdraget får också avse utbildning för personer som inte är anställda hos uppdragsgivaren, om utbildningen enligt beslut av regeringen skall ges på uppdrag av svenska staten för en bestämd kategori av personer. Som ett aktuellt exempel kan

nämnas det av regeringen initierade s.k. Lärarlyftet, inom vilket verksamma, behöriga lärare har möjlighet att fortbilda sig inom högskolan och för vilken utbildning Skolverket är uppdragsgivare

När det inte är fråga om en offentlig uppdragsgivare gäller i stället att uppdraget skall avse personalutbildning som är ägnad att få betydelse för deltagarnas arbete åt uppdragsgivaren. Eftersom tillåtligheten av uppdragsutbildning i dessa senare fall är avhängig av att deltagarna är anställda av uppdragsgivaren skall en försäkran härom inhämtas från uppdragsgivaren.

Det kan i vissa fall vara ändamålsenligt att mellanhänder såsom branschorganisationer, fackliga organisationer eller (internationella) utbildningsmäklare samordnar kontakterna mellan universitetet och de egentliga uppdragsgivarna. Den avtalsmässiga situationen kan härvid för en viss uppdragsutbildning hanteras antingen genom att universitetet träffar avtal med var och en av de egentliga uppdragsgivarna eller genom att avtal träffas med mellanhanden, under förutsättning av att denne kan uppvisa fullmakt från uppdragsgivarna att företräda dessa. Mellanhanden kan emellertid i sådana fall inte sluta andra avtal än vad den enskilde uppdragsgivaren kunnat göra, dvs mellanhanden kan inte företräda en fysisk person och inte heller köpa utbildning för annan än den som är anställd hos uppdragsgivaren.

Kvalitetsfrågor i uppdragsutbildningen

Som framgår av regeringens definition av uppdragsutbildning, så föreligger det ingen centralt bestämd kvalitet för denna utbildning. Högskolelagen och högskoleförordningen gäller inte för uppdragsutbildning, varför t ex de övergripande målen i 1 kap högskolelagen för den grundläggande högskoleutbildningen inte blir gällande med automatik. Vad som med hänsyn till utbildningsinnehållets teoretiska nivå och komplexitet är högskoleutbildning till skillnad från t.ex. gymnasieutbildning varierar också över högskolan – sådant som vissa studerande tar del av inom ramen för sin högskoleutbildning har andra studerande, inom andra program, mött redan under gymnasietiden. Som lokal riktlinje skall emellertid gälla att universitetet skall vara återhållsamt med att åta sig uppdragsutbildning om innehållet i den utbildning som det är tänkt att universitetet skall genomföra till betydande delar är av gymnasial karaktär. Det kan samtidigt ses som naturligt att en uppdragsutbildning som vänder sig till yrkesverksamma personer med visst tidsmässigt avstånd från sin tidigare utbildning måste inledas med en repetition av stoff på gymnasial eller undantagsvis grundskolemässig nivå. Innehållet i uppdragsutbildningen måste av naturliga skäl diskuteras noga tillsammans med uppdragsgivaren. Det är emellertid väsentligt att universitetets uppdragsutbildningar ges en akademisk kvalitet genom att de till övervägande del är vetenskapligt baserade. Detta innebär i sin tur att uppdragsutbildningar i allt väsentligt bör genomföras av personal som är anställd vid universitetet – om en stor del av den kompetens som erfordras för att genomföra viss utbildning inte finns tillgänglig inom universitetet bör universitetet avstå från det erbjudna uppdraget, eftersom universitetet i sådant fall får bedömas sakna tillräcklig förmåga att bedöma kvaliteten i den verksamhet som skulle komma att utföras och således riskera en icke obetydlig anseendeskada.

Enligt regeringens bestämmelser får de som deltar i uppdragsutbildning ges betyg och examsbevis eller kursbevis enligt bestämmelserna för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå, om samma kvalitetskrav ställs på uppdragsutbildningen som på motsvarande högskoleutbildning. Detta gäller även om deltagarna saknar behörighet för tillträde till högskoleutbildning. Högskoleverket har i sina kompletterande föreskrifter angett att ett villkor för att uppdragsutbildningen skall anses ha samma kvalitet som högskoleutbildning är att högsko-

lan har kursplaner och utbildningsplaner samt utser examinator på samma sätt som i högskoleutbildningen. Som lokal riktlinje gäller att all uppdragsutbildning vid universitetet skall uppfylla dessa villkor, dvs alla studerande i uppdragsutbildning skall ha möjlighet att erhålla examensbevis från utbildningen som om de genomgått högskoleutbildning. Enligt regeringens bestämmelser har den som med godkänt resultat på detta sätt gått igenom en uppdragsutbildning rätt att också tillgodoräkna sig uppdragsutbildningen som högskoleutbildning på grundnivå eller avancerad nivå.

Undvikande av negativ inverkan på grundläggande högskoleutbildning

En förutsättning för att uppdragsutbildning skall få bedrivas är enligt regeringens bestämmelser att den inte bedrivs på ett sådant sätt eller i en sådan omfattning att den får en negativ inverkan på den högskoleutbildning på grundnivå eller avancerad nivå som högskolan skall bedriva. Högskoleverket förtydligar för sin del denna regel genom att ange att det är tillåtet att undervisa deltagare i en uppdragsutbildning tillsammans med studenter i högskoleutbildning, om den senare utbildningen inte påverkas negativt. Som lokal riktlinje skall gälla att planeringen inom en institution av lärarnas tjänstgöring inte systematiskt får ske på ett sådant sätt att särskilt skickliga lärare avdelas för uppdragsutbildningen, medan andra lärare får till uppgift att sköta högskoleutbildningen. Det är angeläget att utbildningsansvariga, t.ex. studierektorer eller kursansvariga lärare, informerar studenterna i högskoleutbildningen om förekomsten av uppdragsutbildning vid institutionen och detta alldeles särskilt om samundervisning skall förekomma. Förhållandet att enskilda studenter i högskoleutbildningen kan komma att ifrågasätta uppdragsutbildningen och/eller samundervisningen skall i sig inte anses innebära en negativ inverkan på högskoleutbildningen.

Deltagare i uppdragsutbildning

Den som deltar i uppdragsutbildning är inte att betrakta som student vid universitetet i den mening som reflekteras i högskolelagen och högskoleförordningen, vilket bl.a. innebär att högskoleförordningens regler om disciplinära åtgärder inte gäller. Detsamma gäller ifråga om t.ex. reglerna i diskrimineringslagen, försäkringsskyddet och rätten till e-postkonto vid universitetet. Åtminstone vid längre uppdragsutbildningar är det angeläget att avtalsvägen reglera hur vissa av dessa frågor skall lösas.

Studieadministrativa rutiner

Deltagarna i uppdragsutbildning utses av uppdragsgivaren. Det skall således inte förekomma något ansöknings- och antagningsförfarande, vilket inte hindrar att företrädare för universitetet, utifrån sina kunskaper om vilka krav som utbildning av det aktuella slaget erfarenhetsmässigt ställer på de studerande, lämnar uppdragsgivaren råd inför dennes urval av deltagare. De som således av uppdragsgivaren utsetts till deltagare i uppdragsutbildningen skall, liksom deras utbildningsresultat, registreras och redovisas i LADOK i enlighet med särskilda lokala föreskrifter.

Anställdas medverkan i uppdragsutbildning

Lärare och andra anställda vid universitetet som medverkar i uppdragsutbildning gör självfallet detta inom ramen för sin anställning och i görligaste mån inom ramen för ordinarie årsarbetstid. Uppdragsutbildningen intar härvidlag ingen annan ställning som arbetsuppgift betraktat än vilken annan förekommande uppgift som helst. På samma sätt som i fråga om andra arbetsuppgifter gäller beträffande uppdragsutbildning att förtjänstfulla insatser premieras lönemässigt i samband med de återkommande lönerevisionerna. I den mån särskilda ledningsuppdrag för uppdragsutbildning aktualiseras, vilket endast torde kunna komma i fråga i samband med särskilt omfattande och komplexa åtaganden, kan till uppdragen knutna uppdrags-tillägg fastställas efter prövning från fall till fall.

Som framgått ovan skall i kostnadskalkylerna för en planerad uppdragsutbildning ingå också kostnader för t.ex. vidmakthållande och utveckling av de anställdas kompetens. Det är ytterst angeläget att framhålla att den personkrets inom vilken möjligheterna till kompetensutveckling fördelas inte skall innefatta enbart dem som tjänstgjort i en given uppdragsutbildning utan bör användas för att stärka kapaciteten i den vidare akademiska miljö i vilken utbildningen har sin kunskapsbas.

Anställdas bisysslor i relation till uppdragsutbildning

Eftersom lärare och andra anställda vid universitetet som medverkar i uppdragsutbildning som universitetet anordnar skall göra detta inom ramen för sin anställning kan det inte komma i fråga att de utför sina uppgifter för universitetets räkning som en bisyssla, direkt eller genom medverkan av ett företag. När det gäller forskning och utvecklingsarbete har en lärare med stöd av 3 kap. 7 § högskolelagen rätt att inom anställningens ämnesområde, vid sidan av sin anställning som lärare, ha en annan anställning eller ett uppdrag eller utöva egen verksamhet, om detta inte skadar allmänhetens förtroende för högskolan. Härtill kommer dock att en sådan bisyssla inte får hindra läraren att utföra sitt arbete vid universitetet eller konkurrera med universitetets verksamhet. När det gäller utbildningsuppdrag gäller emellertid inte den utvidgade rätten till bisysslor, och det blir också naturligare för universitetet att hävda förbudet mot konkurrensbisyssla. Så länge universitetet inte har några ambitioner att bedriva uppdragsutbildningen inom ett visst område, så är rättsläget det att den enskilde läraren är fri att bedriva motsvarande avgiftsbelagda utbildning på egen hand eller för annans räkning, dock med den restriktionen att denna bisyssla, lika lite som någon annan, får blandas samman med lärarens verksamhet vid universitetet och/eller tillgodogöra sig universitetets resurser. Men i samma ögonblick som universitetet förklarar sig vilja inleda uppdragsutbildning inom det aktuella fältet blir lärarens tidigare accepterade bisyssla förbjuden, låt vara att en redan inledd och kortvarigare verksamhet torde få slutföras.

Avtalsmall för uppdragsutbildning och annan uppdragsverksamhet

För överenskommelser om uppdragsutbildning finns en för universitetet gemensamt framtagen avtalsmall (bilaga 3) som är ägnat att på ett smidigt och godtagbart sätt hantera de frågor som behöver regleras i merparten av alla de mindre omfattande uppdragsutbildningar som förekommer i betydande omfattning. Som lokal riktlinje gäller som nämnts i det föregående

att denna avtalsmall skall användas. Om annan avtalslösning övervägs skall samråd ske med universitetets centrala juristfunktion, innan det egentliga avtalsarbetet påbörjas.

Ikraftträdande m m

Ovan angivna riktlinjer gäller i sin helhet för all uppdragsutbildning, varom avtal träffas per den 1 april 2011 eller senare, och skall därutöver så långt möjligt tillämpas också på uppdragsutbildning som bedrivs med stöd av avtal som ingåtts före nämnda tidpunkt. Riktlinjerna skall efter redaktionell bearbetning publiceras elektroniskt i LiU:s lokala regelsamling. Genom detta beslut upphör de lokala regler att gälla som fastställts genom beslut den 20 september 2004 och som finns intagna i den lokala regelsamlingen (Dnr LiU 1091/04-40). Det ankommer på universitetsförvaltningen att som en konsekvens av detta beslut, de inledningsvis redovisade förändringarna i förordningen om uppdragsutbildning och Högskoleverkets kompletterande föreskrifter snarast se över gällande föreskrifter om administrativa rutiner för uppdragsutbildning.

Karin Fälth-Magnusson

Curt Karlsson

Kopia till

Prorektor

Bitr. universitetsdirektören

Fakultetsstyrelserna

Institutionerna

Internrevisionen

Universitetsförvaltningen (Värbrand, Ekström-Lorentzon, Forsberg, Hellgren, Helmér, Hessel, Liljeblad Laine, Rydberg, Vik, Östring)

LiU-webb (Falklöf)

De lokala fackliga organisationerna

Studentkårerna